

Zawierasz umowy z przedsiębiorcami z zagranicy?

Pamiętaj o zasadach regulujących wybór prawa właściwego dla zobowiązań umownych

Michał Frąckowiak
Michał Waluga
Grupa Trinity

Polscy przedsiębiorcy coraz częściej znajdują doraźnych lub stałych partnerów biznesowych poza granicami naszego kraju. Jak w takich sytuacjach regulowana jest kwestia prawa właściwego dla zobowiązań umownych?

Znajomość regulacji prawnych z zakresie prawa właściwego dla zobowiązań umownych w sprawach cywilnych i handlowych pozwala na uniknięcie niepewności co do tego, jakie prawo będzie miało zastosowanie w przypadku zaistnienia ewentualnego sporu na tle łączącego strony stosunku prawnego. Świadomość tego elementu ma znaczenie przy ocenie ryzyka towarzyszącego konkretnemu kontraktowi oraz przy oszacowaniu kosztów obsługi danej umowy. Z uwagi na te okoliczności, na właściwość prawa i sądu należy zwracać uwagę przed zawarciem umowy, bo tylko taka analiza pozwoli na racjonalne zarządzanie ryzykiem związanym z realizacją danego kontraktu i uwzględnienie tego ryzyka w ramach naszego świadczenia.

W przypadku zawierania umów z kontrahentami spoza obszaru Unii Europejskiej, znalezienie odpowiedniego aktu prawnego regulującego zasady wyboru prawa właściwego dla zobowiązań umownych może powodować pewne trudności. Zastosowanie będą miały w takiej sytuacji konwencje międzynarodowe lub polska ustawa Prawo prywatne międzynarodowe.

W niniejszym artykule skoncentrujemy się jedynie na zasadach wyboru prawa właściwego przy zawieraniu umów między polskimi przedsiębiorcami i kontrahentami z obszaru Unii Europejskiej. Obowiązujące od 17 grudnia 2009 r. we wszystkich państwach członkowskich rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych, zwane także rozporządzeniem *Rzym I*, wprowadziło jasne i w pełni przewidywalne mechanizmy w tym zakresie. Rozporządzenie to stosowane jest na obszarze Unii Europejskiej bezpośrednio oraz ma pierwszeństwo przed konwencjami międzynarodowymi i przepisami krajowymi.

Swoboda wyboru prawa

Podstawową zasadą zawartą w rozporządzeniu *Rzym I* jest zasada swobody wyboru prawa właściwego do oceny zobowiązania umownego. Wybór prawa przez kontrahentów powinien być dokonany wyraźnie lub w sposób jednoznaczny wynikać z postanowień umowy lub okoliczności sprawy. Najbezpieczniejszym rozwiązaniem przy wyborze prawa właściwego jest zawarcie klauzuli o wyborze prawa, która może

znaleźć się zarówno w treści sporządzanej umowy, jak również w osobnym dokumencie opracowanym w późniejszym czasie. Przykładowa klauzula o wyborze właściwego prawa mogłaby mieć następującą treść: *Prawem właściwym dla zobowiązań wynikających z niniejszej umowy będzie prawo polskie.*

Wybór prawa właściwego dotyczyć może całej umowy lub tylko jej części. Przykładowo można zatem zawrzeć klauzulę: *Prawem właściwym dla zobowiązania wynikającego z niniejszej umowy będzie prawo polskie. Jednakże dla oceny sposobów wygaśnięcia zobowiązania, przedawnienia oraz utraty praw wynikających z upływu terminów właściwe będzie prawo niemieckie.*

Wybór prawa właściwego nie zamyka drogi do dokonywania późniejszych zmian w tym zakresie. Strony w każdym momencie mogą zgodnie zmienić uprzednio wybrane prawo właściwe dla oceny całości lub części łączącego je stosunku zobowiązaniowego.

Autonomia w wyborze prawa właściwego pozo- stawiona stronom ogranicza się jedynie do wyboru prawa określonego państwa. Takie rozwiązanie przyjęte w rozporządzeniu *Rzym I* wyklucza możliwość dokonywania wyboru prawa zawartego w prywatnych kodyfikacjach, takich jak Zasady Międzynarodowych Kontraktów Handlowych (UNIDRO-IT *Principles of International Commercial Contracts*), wydanych przez Międzynarodowy Instytut Unifikacji Prawa Prywatnego z siedzibą w Rzymie czy też Zasady Europejskiego Prawa Kontraktów (*Principles of European Contract Law*)¹.

Zasady obowiązujące przy braku wyboru prawa

W przypadku braku wyboru prawa właściwego przez strony, zastosowanie będzie miała zasada, według której prawem właściwym jest prawo państwa, w którym strona wykonująca charakterystyczne świadczenie ma miejsce zwykłego pobytu. Przez świadczenie charakterystyczne należy rozumieć świadczenie stanowiące o specyfice danej umowy. Tym samym zwykle będzie to świadczenie niepieniężne określone w umowie. I tak np. w umowie sprzedaży towarów świadczeniem charakterystycznym będzie świadczenie sprzedawcy. W związku z powyższym, umowa podlegać będzie prawu państwa, w którym sprzedawca ma miejsce zwykłego pobytu. Definicja miejsca zwykłego pobytu znajduje się w samym rozporządzeniu, w art. 19. W przypadku osób fizycznych działających w ramach prowadzonej działalności gospodarczej będzie to miejsce ich głównego przedsiębiorstwa.

Podobne zasady wskazania prawa właściwego, w przypadku gdy strony nie dokonały wyboru, obowiązują także przy umowach o świadczenie usług, kredytu, franczyzy czy dystrybucji.

Nieco odmiennie uregulowane są umowy, których przedmiotem jest prawo rzeczowe na nieruchomości lub prawo korzystania z nieruchomości. Podlegać one będą prawu państwa, w którym nieruchomości jest położona.

Należy również pamiętać o szczególnych rozwiązaniach przewidzianych przez wymienione rozporządzenie dla wybranych rodzajów umów. Za przykład posłużyć mogą umowy przewozu, umowy zawierane z konsumentami, umowy ubezpieczenia, indywidualne umowy o pracę czy umowy cesji wierzytelności. W takich przypadkach, niezależnie od wyboru dokonanego przez strony, będą obowiązywały pewne szczególne ograniczenia wynikające wprost z rozporządzenia *Rzym I*. Przykładowo, w odniesieniu do umów cesji, ograniczenia polegać będą na tym, że prawo, któremu podlega przenoszona wierzytelność rozstrzygać będzie o jej zbywalności, stosunku pomiędzy nabywcą wierzytelności a dłużnikiem, przesłankach skuteczności przelewu lub subrogacji wobec dłużnika oraz o zwalniającym skutku świadczenia przez dłużnika.

Zakres zastosowania prawa właściwego

Warto też zasygnalizować, w jakim zakresie prawo właściwe będzie odnosiło się do zobowiązań umownych istniejących między kontrahentami. Zgodnie z art. 12 *Rzym I*, prawo wybrane przez strony lub prawo właściwe, wskazane zgodnie z zasadami w nim zawartymi, odpowiadać będzie w zakresie:

- wykładni umowy,
- wykonywania wynikających z niej zobowiązań,
- w granicach uprawnień przyznanych sądowi przez prawo procesowe, całkowitego lub częściowego niewykonania tych zobowiązań, łącznie z określeniem wysokości szkody, w zakresie w jakim rozstrzygają o tym przepisy prawa,
- różnych sposobów wygaśnięcia zobowiązań, przedawnienia oraz utraty praw wynikających z upływu terminu,
- skutków nieważności umowy.

Powyższe naświetli polskim przedsiębiorcom, jak ważne jest dokonanie wyboru prawa właściwego dla zawieranych przez nich umów. Zdanie się w tym zakresie jedynie na przepisy rozporządzenia *Rzym I* może doprowadzić do rozstrzygnięcia ewentualnych sporów powstałych na gruncie zawartej umowy w oparciu o systemy prawne innych państw UE, przed sądami innymi niż sądy polskie. W konwencji zaniedbanie wyboru właściwego prawa może prowadzić do nieoczekiwanych kosztów po stronie przedsiębiorcy. ●

¹ A.J. Belohlavek, *Komentarz do Rozporządzenia Rzym I Konwencja Rzymska*, tom 1, Beck 2010, s. 627